

ԳՐԻԳՈՐՅԱՆ ԱԼՎԱՐԴ

Խ. Աբովյանի անվան Հայկական պետական
մանկավարժական համալսարանի պատմության թանգարան

ԳՐՔԻ ԹԱՆԳԱՐԱՆԸ ՈՐՊԵՍ ԿՐԹՈՒԹՅԱՆ ԵՎ ԴԱՍՏԻԱՐԱԿՈՒԹՅԱՆ ՄԻՋՈՑ

Բանալի բառեր՝ գրքի թանգարան, մշակութային ժառանգություն, կրթություն, թանգարանային մանկավարժություն, ժամանակակից տեխնոլոգիական և մշակութային մարտահրավերներ:

Keywords: book museum, cultural heritage, education, museum pedagogy, modern technological and cultural challenges.

Գրքի թանգարանները յուրահատուկ մշակութային և կրթական հաստատություններ են, որոնք միավորում են պատմությունը, արվեստը, գրականությունը և տեխնոլոգիաները: Դրանք ոչ միայն ներկայացնում են գրքի պատմությունն ու տպագրական արվեստը, այլև ձևավորում են անձի արժեքային, գեղագիտական և ինտելեկտուալ աշխարհայացքը: Թանգարանի դերը կրթության և դաստիարակության համակարգում հիմնված է «կենդանի ուսուցման» սկզբունքի վրա, երբ այցելուի ճանաչողական փորձը ձևավորվում է անմիջական շփման միջոցով նյութական մշակույթի և պատմական փաստերի հետ:

Դարեր շարունակ անցյալի փորձը սերունդներին փոխանցելու, դրա հիման վրա կրթելու և դաստիարակելու լավագույն միջոց է հանդիսացել գիրքը: Դա է պատճառը, որ մեր ժողովուրդը սրբացրել է գիրքը՝ համարելով այն նաև ազգային ինքնապահպանության միջոց: Սակայն եթե մարդու տքնաջան ու երկարատև աշխատանքի արդյունքում ստեղծված ձեռագիր մատյանները, որոնց մեծ զանգվածը հանգրվանել է Մ. Մաշտոցի անվան Մատենադարանում, մատչելի չէին բոլորին, ապա հայերեն առաջին տպագիր գիրքը սկիզբ դրեց ժողովրդին կրթելու և դաստիարակելու մի աննախադեպ հնարավորության՝ հանդիսանալով մեր ժողովրդի զարգացմանն աջակցող հզոր միջոց: Հետագայում մենք ականատես եղանք մեր երկրի բոլոր քաղաքներում և գյուղերում բազմիցս ընթերցված և ուսումնասիրված գրքերով լեցուն գրադարանների: Գիրքը դարձավ քաղաքական պայքարի զենք, տեղեկատվության հիմնական միջոց: Տպագիր գիրքը զբաղեցրեց մարդու կյանքում ամենակարևոր տեղերից մեկը: Ընթերցանությունը ճիշտ կազմակերպելու և դրանով իսկ աճող սերնդի կրթական մակարդակն ապահովելու նպատակով ժամանակին մշակվել են հատուկ մեթոդներ, երբ հաշվի էին առնվում տարիքային առանձնահատկությունները, տարվում էր շերտավորված սպասարկում, կազմվում էին հետաքրքիր ու տպավորիչ քարտարաններ, որոնք հնարավորություն էին ընձեռում նույնիսկ կրտսեր տարիքի ընթերցողին կողմնորոշվելու գրքեր ընտրելիս, իսկ դժվարանալու դեպքում օգնության էր գալիս

նրանց սպասարկող գրադարանավարուհին Սկրտչյան, 1979, 91-99]: Ընթերցանությունն ակտիվացնելու համար անհատական գրույցի միջոցով նա իրագել էր դառնում երեխաների նախասիրություններին ու հետաքրքրություններին, օգնում էր գրքերն ընտրելիս, համապատասխան գրականություն էր առաջարկում նրանց: Նման գրույցներ անցկացվում էին գրադարան այցելող յուրաքանչյուր ընթերցողի հետ, և ընթերցողական քարտում ընթերցողի հետաքրքրությունների ու հակումների մասին արվում էին համապատասխան նշումներ [Պետիկյան, 1988, 81-82]:

Մարդկությանը մի քանի դար պահանջվեց «ընթերցանության մշակույթ» հասկացությունը ձևակերպելու համար: Յու. Պ. Միլենտևայի խոսքերով՝ այս հասկացությունը, որը ի հայտ եկավ 18-րդ դարում, 20-րդ դարի վերջին սկսեց ներառել գրքերի ընտրություն, գրքի կապը ընթերցանության նպատակի հետ, կարդացածը հասկանալու և համախմբելու ունակությունը, ընթերցանության սերն ու սովորությունը, ընթերցանության տեխնիկան և մեթոդները, ընթերցանության ինքնակրթական գործառնությունը, ընթերցանության հիգիենան և նշումներ կատարելը [Мелентьева, 2010, 168-171]:

Գրքային ժառանգությունը՝ որպես մարդկության մշակութային հիշողության կարևոր մաս պահպանելու, ուսումնասիրելու, հանրահռչակելու և այն ապագա սերունդներին փոխանցելու նպատակով ժամանակի ընթացքում ստեղծվեցին գրքի թանգարաններ: Գրքի թանգարանները ձևավորվեցին նաև որպես պատասխան գիտական և գեղարվեստական արժեք ունեցող գրավոր մշակույթի եզակի հուշարձանների կորստի վտանգին, որն առաջացել էր ժամանակի, պատերազմների և հին գրքերի նկատմամբ օգտապաշտ վերաբերմունքի հետևանքով: Դրանք դարձան այն կենտրոնները, որտեղ ոչ միայն պահպանվում են գրքերը, այլև ուսումնասիրվում է գրելության, տպագրության, նկարագարդման և կազմարարական արվեստի զարգացումը, ինչպես նաև ձևավորվում է հասարակության հետաքրքրությունը ընթերցանության և լուսավորության նկատմամբ:

1986 թվականին հայտնի թանգարանագետ Ե. Վանսլովան հրապարակել է գրքի թանգարանին և թանգարանային մանկավարժությանը նվիրված հոդված, որում արտացոլում է թանգարանագիտության և մանկավարժության զարգացումը ԽՍՀՄ-ում այնժամանակահատվածում, երբ ակտիվորեն ուսումնասիրվում էին թանգարանների, կրթական հաստատությունների և այցելուների միջև փոխգործակցության մեթոդները: Հոդվածի համատեքստում, գրքի թանգարանը ծառայում է որպես կարևոր մանկավարժական սկզբունքների կիրառման վայր: Դրանցից են՝ ծանոթացում մշակույթին (ներառյալ ժողովրդական և ազգային մշակույթը), ստեղծագործականությունը զարգացնելը, հայրենասիրությունն ու հոգևոր արժեքները խթանելը: Գրքի թանգարանի գործունեությունը նպաստում է գրքերի և գրերի հետ կապված մշակութային ժառանգության պահպանմանը և փոխանցմանը, ինչպես նաև ծառայում է որպես կրթության և դաստիարակության գործիք [Ванслова, 1986, 32-39]:

Առաջին գրքի թանգարանները Եվրոպայում հայտնվել են 19-րդ դարի վերջին և 20-րդ դարի սկզբին, երբ հետազոտողներն ու գրքասերները սկսեցին հավաքել հազվագյուտ

հրատարակություններ, ձեռագրեր, վաղ տպագիր գրքեր, տպագրական գործիքներ և փորագրություններ: Նրանց նպատակն էր ցույց տալ գրքի զարգացումը՝ ձեռագիր օրինակներից մինչև զանգվածային արտադրության տպագիր հրատարակություններ: Այս հավաքածուները դարձան գրի, տպագրության, նկարագարման և կազմարարության զարգացումը ներկայացնող թանգարանային ցուցահանդեսների հիմքը: Այսօր գրքի թանգարաններ գործում են բազմաթիվ երկրներում: Առավել հայտնիներն են Մայնցում (Գերմանիա) գտնվող Գուտենբերգի թանգարանը, որը նվիրված է տպագրության գյուտարարին [Gutenberg Museum], Վենետիկի Ս. Ղազարի Միփթարյանների ձեռագրատունը, Լոնդոնում գտնվող Բրիտանական գրադարանը, Ուկրաինայի Գրքերի և տպագրության թանգարանը և Ֆրանսիայի ազգային գրադարանը, որը պարբերաբար անցկացնում է հազվագյուտ հրատարակությունների և ձեռագրերի ցուցահանդեսներ: Ռուսաստանում կա ավելի քան 10 խոշոր գրքի թանգարան: Դրանցից ամենահայտնիներն են՝ Ռուսաստանի պետական գրադարանի գրքի թանգարանը (Մոսկվա), Ռուսաստանի ազգային գրադարանի գրքի թանգարանը (Սանկտ Պետերբուրգ), Ռուսաստանի պետական մանկական գրադարանի գրքի պատմության թանգարանը (Մոսկվա), Ռուսաստանի գրքի և տպագրության թանգարանը (Մոսկվա), Գուտենբերգի անվան հազվագյուտ գրքերի թանգարանը (Նովոսիբիրսկ), Վոլոգդայի գրքի և գրաֆիկայի թանգարանը և Հին գրքերի և փորագրությունների թանգարանը (Կազան):

Հայաստանում գրքի պաշտամունքի ավանդույթը սկիզբ է առնում միջնադարյան գրչատներից՝ ձեռագրերի ընդօրինակման և զարդարման կենտրոններից: Հետևաբար, Մեսրոպ Մաշտոցի անվան Մատենադարանի ստեղծումը այս ազգային մշակութային ավանդույթի տրամաբանական շարունակությունն էր: Այսօր Մատենադարանը ոչ միայն թանգարան է, այլև ձեռագրական ժառանգության պահպանման աշխարհի ամենամեծ հետազոտական կենտրոններից մեկը՝ ավելի քան 23,000 ձեռագրերով հայերեն և այլ լեզուներով [Մատենադարան]:

Թվայնացման դարաշրջանում գրավոր մշակույթի նյութական և հոգևոր ժառանգությունը պահպանելու ցանկությամբ է պայմանավորված վերջին տարիներին շատ երկրներում գրքի թանգարանների և տպագրության պատմության նկատմամբ վերսկսված հետաքրքրությունը: Տարբեր երկրներում վերջերս բացվել կամ վերանորոգվել են գրքի թանգարաններ: Օրինակ, 2017 թվականին Թբիլիսիում Վրաստանի Իլյա Ճավճավաձեի ազգային գրադարանի առաջին շենքում բացվեց գրքի թանգարան [Музей книги (Тбилиси)]:

2017 թվականին Հայաստանի ազգային գրադարանում (Երևան) բացվեց Գրատպության թանգարանը: Ցուցադրությունը ներառում է հայ գրքի պատմությունը՝ 15-րդ դարի ինկունաբուլաներից մինչև ժամանակակից հրատարակություններ: Մի բաժին նվիրված է Վենետիկի, Ամստերդամի և Կոստանդնուպոլսի առաջին հայկական տպարաններին: Թանգարանում լայնորեն կիրառվում են այցելուների հետ աշխատելու ժամանակակից ձևեր՝ ինտերակտիվ էկրաններ, հազվագյուտ գրքերի թվային տվյալների

բազա, դպրոցականների համար կրթական ծրագրեր [Հայաստանի ազգային գրադարան]:

Ռուսաստանում 2021 թվականին Ռուսաստանի պետական գրադարանի Գրքի պատմության թանգարանում ցուցադրությունը վերակազմակերպվեց և թարմացվեց «Գիրքը մշակութային տարածքում» ցուցահանդեսով, որը միավորում է 15-ից 21-րդ դարերի հազվագյուտ հրատարակություններ: Գերմանիայի ազգային գրադարանի կազմում 1884 թվականից գործող Լայպցիգի Գերմանական գրքերի և գրականության թանգարանում 2020 թվականին բացվել է նոր շենք և մուլտիմեդիա ցուցահանդես «Գրի ուղին. կավե տախտակներից մինչև թվային գրքեր» թեմայով: Հիմա այստեղ կան լրացված իրականության (AR) սենյակներ, որտեղ այցելուները կարող են տեսնել, թե ինչպես է ստեղծվել ձեռագիր գիրքը: Պեկինում Չինաստանի ազգային գրքի թանգարանը բացվեց 2019 թվականին և ներառում է հին չինական ձեռագրերի, գեղագրության և հազվագյուտ տպագրական հատվածների հավաքածու: Մշակվել են հին գրային համակարգերի և տպագրության վերաբերյալ կրթական ծրագրեր [National Museum of Classic Books]: Նոր շեշտադրում է կատարվում Եվրոպայում հումանիզմի և տեսողական մշակույթի զարգացման գործում գրքերի դերի վրա: Գրքերի և տպագրության թանգարանը Լիոնում թարմացրել է իր մշտական ցուցադրությունը 2021 թվականին, իսկ 2025 թվականի հունիսից վերանորոգման աշխատանքներ են սկսվել՝ նշանավորելով մեծ վերափոխման սկիզբը, որպեսզի 2027 թվականին թանգարանը բացվի նոր ինքնությամբ, թարմացված, ավելի մատչելի և ավելի ինտերակտիվ փորձով [Musée de l'imprimerie et de la communication graphique]:

Երեխաներին գրքի աշխարհը բացահայտելու, գրքի հետ կապելու նպատակով Եկատերինբուրգում 1994 թվականին բացվեց թանգարան, որը բաղկացած էր տիկնիկների և մանկական գրքերի հավաքածուներից: Տիկնիկները սովորական խաղալիքներ չեն, այլ մարմնավորում են տարբեր գրական հերոսների: Թանգարանում կազմակերպվում են տոներ և հանդեսներ երեխաների մասնակցությամբ, մրցույթներ և տիկնիկային ներկայացումներ: Բնականաբար, այս ամենը նպաստում է երեխաների մոտ գրքի հանդեպ հետաքրքրություն առաջացնելուն, գիրքը կյանքի ընկեր դարձնելուն [Музей кукол и детской книги «Страна чудес»]:

Այս ամենը վկայում է, որ գրքերը մնում են կենդանի մշակութային միջոցներ, իսկ գրքի թանգարանները տարածքներ են, որտեղ գրագետ քաղաքակրթությունների անցյալը, ներկան և ապագան միաձուլվում են մեկ մշակութային դաշտում:

Գրքի թանգարանները ավելին են, քան պարզապես հին հատորների պահոց: Սա դարաշրջանների միջև երկխոսության տարածք է, որտեղ ձեռագիրը հանդիպում է ժամանակակից տեխնոլոգիաներին: Ժամանակը ի հայտ բերեց հաղորդակցության նոր միջոցներ և մատաղ սերնդին գրքի զարմանահրաշ աշխարհը ներկայացնելու համար անհրաժեշտ եղան արդեն հատուկ ձևեր և մեթոդներ:

21-րդ դարի թանգարանային կրթությունը նոր բովանդակություն է ստանում թվայնացման, մուլտիմեդիա տեխնոլոգիաների և ինտերակտիվ հարթակների միջոցով, անցնում է թվային և ինտերակտիվ նորարարությունների՝ ստեղծելով կրթական

հարթակներ, որտեղ միահյուսվում են դասական և նոր մեդիա միջոցները: Թվային ցուցադրությունները, վիրտուալ այցելությունները և ինտերակտիվ դասերը (օր.՝ QR-կոդերով տեղեկատվություն, 3D ձեռագրեր) գրքի թանգարանները դարձնում են ժամանակակից կրթական տարածքներ, հնարավորություն են տալիս երիտասարդությանը ներգրավվել գիտելիքի և մշակույթի հաղորդակցման գործընթացում՝ դարձնելով գիրքը ոչ թե անցյալի խորհրդանիշ, այլ կենդանի կրթական ռեսուրս:

Այս ձևաչափը նպաստում է ոչ միայն գիտելիքի յուրացմանը, այլև ինքնուրույն ուսումնասիրական գործունեության և ստեղծագործական մտածողության զարգացմանը:

Ինտերակտիվ ցուցանմուշները, թվային կատալոգները և մուլտիմեդիա ինստալյացիաները նման թանգարանները դարձնում են կենսունակ և հասանելի լայն լսարանի համար: Էլեկտրոնային կատալոգները, ինտերակտիվ ցուցահանդեսները, ձեռագրերի եռաչափ մոդելները և մուլտիմեդիա կրթական նախագծերը հարուստ գրքային ժառանգությունը հասանելի են դարձնում ավելի լայն լսարանի համար և պահպանում այն ապագա սերունդների համար: Այս առումով՝ հաճախ անհանգստություն է հնչում, թե արդյոք մեզ չի սպառնում անմիջական, անձնական իրական շփման փոխարինումը վիրտուալ կյանքով, ինչն էլ հսկողությունից դուրս լինելու դեպքում հանգեցնում է հոգեբանական կախվածության՝ դարձնելով մարդուն մեքենայի կցորդ: Եւ ինչպես նշում էր Դ.Ս. Լիխաչովը, «...եթե տեխնիկայի ընձեռած հնարավորությունները չլինեն բարոյական ձեռքերում, աշխարհն, իրոք, կկործանվի» [Լիխաչով, 1989, 3]: Կարծում եմ, որ խնդրի լուծումը կախված է նրանից, թե ինչքանով կկարողանանք տեխնոլոգիաների անհսկելի զարգացումը ենթարկել հոգևոր, մշակութային խնդիրներին, որոնք կոչված են լինելու անձի և հասարակության կյանքի ինքնակազմակերպման միջոցներ:

Ժամանակակից գրքային թանգարանները կատարում են մի քանի հիմնական գործառնություններ՝

1. Մշակութային ժառանգության պահպանում՝ հազվագյուտ հրատարակությունների, ձեռագրերի, հնառւ տպագրական մեքենաների, տառատեսակների և գրքային մշակույթի այլ նյութական ապացույցների պաշտպանություն և վերականգնում:

2. Կրթական գործունեություն՝ գրի պատմության, նկարագարման, տպագրության և գրքային արվեստի վերաբերյալ շրջագայությունների, դասախոսությունների, ցուցահանդեսների և վարպետության դասերի կազմակերպում: Ինտերակտիվ և կրթական ծրագրեր, որոնք ուղղված են դպրոցականների և ուսանողների շրջանում ընթերցանության և գրքային մշակույթի նկատմամբ հետաքրքրության զարգացմանը:

3. Հետազոտություն՝ գրի պատմության, տպագրության և հրատարակչների ու գրքային նկարիչների աշխատանքի ուսումնասիրություն:

4. Ընթերցանության և կրթության խթանում՝ ցուցահանդեսների, գրքային փառատոների և գրողների, նկարիչների և տպագրիչների հետ ստեղծագործական հանդիպումների միջոցով:

Իրականացնելով նշված գործառնությունները՝ թանգարանները դառնում են նաև միջառարկայական համագործակցության և երկխոսության հարթակներ պատմության, արվեստի, մանկավարժության և տեխնոլոգիայի միջև:

Մի շարք երկրներում գրքային թանգարանները ակտիվորեն համագործակցում են գրադարանների, հրատարակչությունների և կրթական հաստատությունների հետ՝ ստեղծելով համատեղ կրթական ծրագրեր դպրոցականների և ուսանողների համար:

Գրքի թանգարաններն այսօր Հայաստանում ներկայանում են ոչ միայն որպես մշակութային հուշարձաններ, այլև որպես կրթական և դաստիարակչական կենտրոններ, որտեղ սովորողները ճանաչում են իրենց ազգային ինքնությունը գրքի միջոցով: Նրանք հանդես են գալիս որպես բաց կրթական միջավայր, որը հնարավորություն է տալիս ուսանողներին, դպրոցականներին և լայն հանրությանը՝

- ճանաչել հայ և համաշխարհային տպագրության պատմությունը, ձեռագրային մշակույթը և հրատարակչական գործը,

- հասկանալ գրքի դերը քաղաքակրթության զարգացման մեջ,

- միաժամանակ ուսումնասիրել լեզվի, գրականության և արվեստի փոխկապակցվածությունը:

Կիրառելով թանգարանային մանկավարժությունը որպես տեսական հիմք՝ թանգարանային մանկավարժները կարող են թանգարանային դասերը, ցուցադրական նյութերի դիտարկումը և թվային հարթակների միջոցով անցկացվող ծրագրերը ինտեգրել դպրոցական ուսումնական ծրագրերի մեջ՝ ապահովելով միջառարկայական կրթություն: Հիմնվելով լսարանի իմացության վրա թանգարանային մանկավարժությունը մոտենում է այնպիսի կարևոր խնդրի լուծմանը, ինչպիսին է այցելուների տարբեր խմբերի հետ աշխատանքի մեթոդիկան [Գրիգորյան, 2019, 38]:

Գրքի թանգարանը ծառայում է որպես կենդանի ուսուցման միջավայր՝

- այն հնարավորություն է տալիս սովորողներին ճանաչելու գրքի ձևավորման պատմական փուլերը՝ ձեռագրային մշակույթից մինչև ժամանակակից էլեկտրոնային հրատարակչություններ,

- նպաստում է ընթերցանության նկատմամբ հետաքրքրության ձևավորմանը, գրական ժառանգության գնահատմանը,

- միավորում է պատմությունը, գրականությունը, լեզուն և արվեստը՝ ապահովելով միջառարկայական կրթական մոտեցում:

Գրքի թանգարանը կարևոր դեր ունի նաև դաստիարակության, մշակութային ինքնության ձևավորման մեջ: Այն դաստիարակում է հարգանք դեպի գիրքը, լեզուն և մշակութային ժառանգությունը, պատասխանատվություն գիտելիքի պահպանման և փոխանցման հանդեպ, ընթերցողական և գեղագիտական ճաշակի զարգացում:

Թանգարանի ցուցադրությունները, էքսկուրսիաները, ժամանակավոր ցուցահանդեսներն ու վարպետաց դասերը կարող են ընդգրկվել դպրոցական և

համալսարանական կրթական ծրագրերում՝ ծառայելով որպես դասագրքային նյութի կենդանի լրացում: Ժամանակակից գրքի թանգարանները վերածվում են մուլտիմեդիա կենտրոնների. նրանք ստեղծում են վիրտուալ շրջագայություններ, անցկացնում են գեղագրության և տպագրության արհեստանոցներ, ակտիվորեն մասնակցում են ՅՈՒՆԵՍԿՕ-ի «Աշխարհի հիշողություն» միջազգային նախագծերին [«Աշխարհի հիշողություն»]:

Մի շարք երկրներում գրքային թանգարանները ակտիվորեն համագործակցում են գրադարանների, հրատարակչությունների և կրթական հաստատությունների հետ՝ ստեղծելով համատեղ կրթական ծրագրեր դպրոցականների և ուսանողների համար:

Հայաստանի Մեսրոպ Մաշտոցի անվան Մատենադարանը և Հայաստանի ազգային գրադարանի Գրատպության թանգարանը այդ առումով վառ օրինակ են ծառայում. նրանք իրականացվում են կրթական այցեր, ցուցադրություններ և ուսուցողական ծրագրեր, որոնք նպաստում են միջնակարգ և բուհական կրթության հարստացմանը: Օրինակ՝ Մատենադարանի կրթական բաժնի կողմից կազմակերպվում են թեմատիկ դասախոսություններ և վարպետաց դասեր՝ «Գրքի ճանապարհը ձեռագրից մինչև տպագիր հրատարակություն» թեմայով [Մատենադարան]:

Մատենադարանից բացի, որտեղ պահվում են հազարավոր ձեռագրեր, մանրանկարներ և փաստաթղթեր, որոնք արտացոլում են հայ ժողովրդի հոգևոր պատմությունը, հետաքրքրություն են ներկայացնում նաև Եղիշե Չարենցի անվան գրականության և արվեստի թանգարանում, Ավետիք Իսահակյանի անվան կենտրոնական գրադարանում, Խնկո-Ապոր մանկական գրադարանում, ինչպես նաև հրատարակչություններում և մշակութային կենտրոններում կազմակերպվող մասնագիտացված ցուցահանդեսները: Այս հաստատությունները ակտիվորեն համագործակցում են դպրոցների, համալսարանների և ստեղծագործական կազմակերպությունների հետ: Հայտնի է, որ տեսողական ընկալումը հանդիսանում է մարդու կենսական կարևորագույն պայմաններից մեկը: Հոգեբանները բացահայտել են, որ տեսողության միջոցով մարդը ստանում է տեղեկատվության 90%-ից ավելին, ինչի հիման վրա էլ կառուցում է իր հարաբերությունները շրջապատող աշխարհի հետ [Столъяров, 2004, 116]:

Այս առումով հետաքրքիր է Հայաստանի մի շարք գրադարանների փորձը, որոնց կից գործում են թանգարաններ՝ ցուցադրության միջոցով ուշադրությունը գրքին հրավիրելու նպատակով: Օրինակ, Հայկական պետական մանկավարժական համալսարանի գրադարանում պարբերաբար կազմակերպվող ցուցադրությունները, անկասկած, նպաստում են գրքի պրոպագանդմանը, համալսարանի ուսանողների կողմից գրադարանից օգտվելու ակտիվացմանը:

Այսպիսով, գրքի թանգարանը կրթության և դաստիարակության առումով կարելի է դիտարկել ոչ միայն որպես անցյալի պահապան, այլև ժամանակակից կրթական և մշակութային գործընթացների ակտիվ մասնակից, լուսավորության, գիտական հետազոտությունների և մշակութային երկխոսության կենտրոն, կարևոր ուղղություն թանգարանային մանկավարժության և կրթական մշակույթի ուսումնասիրության մեջ:

Այն օգնում է հասարակությանը ճանաչել գրավոր ժառանգության արժեքը, զարգացնում է ընթերցանության նկատմամբ հետաքրքրությունը և խթանում ստեղծագործական մտածողությունը, երիտասարդության հետաքրքրությունը գրքի, լեզվի և գիտելիքի նկատմամբ՝ դառնալով իսկական «հոգևոր դպրոց»։ Պահպանելով գրքերի նյութական և հոգևոր մշակույթը և տարածելով գրքային ժառանգությունը՝ թանգարանները ձևավորում են հասարակության արժեքային վերաբերմունքը ընթերցանության մշակույթի նկատմամբ, խթանում են մարդասիրական մտածողության զարգացումը և պահպանում են ազգային հիշողությունը, հարգանքը սեփական ժողովրդի և ամբողջ մարդկության գիտելիքների, պատմության և մշակույթի նկատմամբ։

SUMMARY

This article examines the role of book museums as an important institution for the preservation of cultural and spiritual heritage. The historical background of the emergence of book museums, their functions and spheres of activity are analyzed. Special attention is paid to the book museums of Armenia, in particular, the Matenadaran, as an outstanding center of manuscript and book heritage. It is shown that book museums not only preserve material written monuments, but also fulfill an educational, educational and scientific mission, adapting to modern technological and cultural challenges.

ՕԳՏԱԳՈՐԾՎԱԾ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ՑԱՆԿ

1. «Աշխարհի հիշողություն» (անգլ. Memory of the World), Միավորված Ազգերի Կրթության, Գիտության և Մշակույթի Կազմակերպության (ՅՈՒՆԵՍԿՕ) ծրագիր ՅՈՒՆԵՍԿՕ. Աշխարհի հիշողությունը. մեր վավերագրական ժառանգության պահպանումը, Փարիզ, 2021 [Էլեկտրոնային հրատարակություն] URL: https://hy.wikipedia.org/wiki/%D4%B1%D5%B7%D5%AD%D5%A1%D6%80%D5%B0%D5%AB_%D5%B0%D5%AB%D5%B7%D5%B8%D5%B2%D5%B8%D6%82%D5%A9%D5%B5%D5%B8%D6%82%D5%B6, 12.10.2025:
2. Գրիգորյան Ա., Թանգարանային մանկավարժություն: Ուսումնամեթոդական ձեռնարկ, Երևան, Էդիթ Պրինտ, Գիրք, 2019, 112 էջ:
3. Լիխաչով Դ., Ողջունի խոսք Մշակույթ հանդեսի հրատարակման առիթով // Մշակույթ, 1989, №1, էջ 3:
4. Հայաստանի ազգային գրադարան [Էլեկտրոնային աղբյուր] URL: <https://nla.am/printing-museum>, 22.10.2025:
5. Մատենադարան [Էլեկտրոնային հաղբյուր] URL: <https://matenadaran.am/>, 12.10.2025:
6. Մկրտչյան Գ., Աշխատանք ընթերցողների հետ: Ուսումնաօժանդակ ձեռնարկ կուլտուրայի ֆակուլտետի գրադարանային բաժնի ուսանողների համար, Երևան, Գիրք, 1979, 111 էջ:
7. Պետիկյան Ա., Գրադարանը օգնություն է հայցում // Կուլտուր-լուսավորական աշխատանք, 1988, №3, էջ 81-82:

8. Gutenberg Museum [Electronic Resource] URL: <https://www.mainz.de/microsite/gutenberg-museum-en/index.php>, 12.10.2025:
9. Musée de l'imprimerie et de la communication graphique [Electronic Resource] URL: <https://www.imprimerie.lyon.fr/fr> 23.10.2025.
10. National Museum of Classic Books [Electronic Resource] URL: https://www.tripadvisor.ru/Attraction_Review-g294212-d8660921-Reviews-National_Museum_of_Classic_Books-Beijing.html 19.10.2025.
11. Ванслова Е., Музей книги и проблемы музейной педагогики // Советский музей, 1986, № 1, С. 32–39.
12. Мелентьева Ю., Чтение: явление, процесс, деятельность // Отделение историко-филологических наук РАН, Научный совет РАН «История мировой культуры», Москва, Наука, Монография, 2010, 182 с.
13. Музей книги (Тбилиси) [Электронный ресурс] URL: [https://ru.wikipedia.org/wiki/%D0%9C%D1%83%D0%B7%D0%B5%D0%B9_%D0%BA%D0%BD%D0%B8%D0%B3%D0%B8_\(%D0%A2%D0%B1%D0%B8%D0%BB%D0%B8%D1%81%D0%B8\)](https://ru.wikipedia.org/wiki/%D0%9C%D1%83%D0%B7%D0%B5%D0%B9_%D0%BA%D0%BD%D0%B8%D0%B3%D0%B8_(%D0%A2%D0%B1%D0%B8%D0%BB%D0%B8%D1%81%D0%B8)) 21.10.2025.
14. Музей кукол и детской книги «Страна чудес» [Электронный ресурс] URL: <http://www.museum.ru/M2754> 22.10.25.
15. Столяров Б., Музейная педагогика. История, теория, практика: Учебное пособие, Москва, Книга, 2004, 216 с.